

**vakblad voor
informatieprofessionals**

'Wie bewaart, die bepaalt'

NA-directeur
Marens Engelhard over
(tegen)macht van archieven

GLAM in the city

Big data van het verleden
voor slimmere steden

Datagestuurde rechtsstaat

Balanceren op
het ethische randje

**Hoe archiveer
je beweging?**

De dansers zijn het archief

2019 | 09

**GASTHOOFDREDACTEUR
MAXIM FEBRUARI:**

**'Ethiek
IS
GEEN
REM,
MAAR EEN
GASPEDAAL'**

COLOFON

IP is samen met Informatie-Professional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (23ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18
2772 TR Voorburg
tel. 06-44 09 19 85
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-44 09 19 85,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl.

redactie

Maarten Brinkerink, Wilbert
Helmus, Dafne Jansen, Vincent
M.A. Janssen, Evelien de Jonge,
Stefan Jongen, Leen Liefsoens,
Ronald de Nijs (eindredacteur),
Matthijs van Otegem, Mirjam
Raaphorst, Vincent Robijn,
Eric Sieverts, Sjoers de Valk en
Daniël de Vette.

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl,
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Conny van Bezu, Maja Dehouck,
Marlies van Eck, Maxim Februari,
Rob Feenstra, Barbara Sierman,
Bert Zeeman

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren
in blad of op de site:
Rajin Roopram, e-mail
rajin.roopram@kbenp.nl,
tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

10

Bevangen door het bibliotheekvirus

Fotograaf Oscar de Wit bracht in
eigen beheer het eerste deel van
*De 5 bijzonderste historische bibliotheken
van Nederland* uit. Hij heeft inmiddels
de smaak te pakken.

11

Open a GLAM Lab

Onlangs verscheen het boek *Open a GLAM Lab*. Lotte
Wilms vertelt over de bijzondere totstandkoming ervan.

16

Ethiek als gaspedaal

Deze maand is filosoof
en jurist Maxim Februari
gasthoofdredacteur van
IP. Vincent M.A. Janssen
sprak met Februari
over de noodzaak van
het door hem gekozen
thema data-ethiek.

Vincent M.A. Janssen

RUBRIEKEN

04

Foto van de maand

Oog in oog
met Mona Lisa

12

Boek- bespreking

The Joy
of Search

13

IP Lingo

Woordenverbod

15

Wisselcolumn

De overheid:
organisatie
zonder brein?

22

Archiveren van beweging

Choreografe Katja Heitmann en tien dansers creëren een archief van menselijke beweging. Een bezoek aan het museum van de uitstervende lichamelijke beweging.

Mirjam Raaphorst

18

Datagestuurde rechtsstaat

Jurist en filosoof Mireille Hildebrandt werkt op het snijvlak van recht en informatica. 'We willen niet afhankelijk zijn van wat een techbedrijf toevallig ethisch vindt.'

Ronald de Nijs

26

GLAM in the city

Welke kansen bieden cultureel erfgoeddata voor een slimme stad? En hoe kunnen zij de stad van de toekomst helpen vormgeven?

Maja Dehouck

28

'Wie bewaart, die bepaalt'

Hoe machtig zijn archieven? Die vraag legde IP voor aan Marens Engelhard, directeur van het Nationaal Archief. 'In de selectie van informatie zit ook een machtslelement.'

Ronald de Nijs

DATA-ETHIEK

peens leek ethiek overbodig te zijn geworden. Nieuwe technologieën beloofden het leven op alle gebieden tegelijk te 'optimaliseren' en dus was het niet langer nodig je af te vragen wat goed en wenselijk is. Door gebruik van data werd alles immers vanzelf én goedkoper én veiliger én duurzamer én rechtvaardiger én ook nog eens leefbaarder?

Bij nader inzien valt dit tegen. Je blijkt nog steeds te moeten kiezen: rechtvaardigheid gaat niet altijd samen met efficiëntie, controle botst soms op betrouwbaarheid. En mensen hebben er bovendien verschillende ideeën over wat leefbaar is. Tijd daarom voor een terugkeer naar de grote ethische vragen. Wat willen we optimaliseren? En hoe en waarom? En tegen welke prijs?

Dit themanummer wemelt van zulke vragen. Choreografe Katja Heitmann maakte ooit op straat een verdachte beweging. Althans, een nieuw veiligheidssysteem vond haar beweging verdacht. Het bracht haar op de vraag of we menselijk gedrag voor de veiligheid volledig gaan standaardiseren. In gesprek met IP vertelt ze over haar dansproject Motus Mori, een be-

wegend archief waarmee ze unieke bewegingen voor de vergetelheid behoedt.

Jurist en filosoof Mireille Hildebrandt onderzoekt recht dat wordt gestuurd door data en code. Wetten

in natuurlijke taal zijn voor meerdere uitleg vatbaar. Zodra je die vervangt door een duidelijke computercode dreig je de trias politica af te schaffen: de scheiding tussen wetgevende, rechterlijke en uitvoerende macht. Is dat wel zo'n slim idee? Het leidt tot machtsconcentratie, en misschien raak je belangrijke informatie kwijt.

Marens Engelhard, directeur van het Nationaal Archief, wijst op de verantwoordelijkheid van degenen die de archieven beheren. Archiveren is interpreteren: je kiest wat je van het verleden en heden laat zien. En zo draait dit hele themanummer om keuzes: welke informatie behouden we, welke gooien we weg? Willen we optimalisering? Optimalisering van wat? <

REDACTIONEEL | Maxim Februari

36

KB Onderzoekskroniek
FAIR-principes en TRUST

37

Werk
Jack van der Wel

38

Lifehacking
Apps voor nieuwsgierige mensen

39

Column
Achteraf bezien: het recht op vergetelheid

Maxim Februari is jurist en filosoof. Hij is onder andere bekend van zijn columns bij NRC en zijn roman *Klont*. Zijn columns over digitalisering zijn in 2019 gebundeld in *De onbetrouwbare verteller*.

Maxim Februari: 'Ethiek is geen rem, het is een gaspedaal'

Deze maand is filosoof en jurist Maxim Februari gasthoofdredacteur van IP. En dat is met een goede reden. Deze speciale editie staat namelijk in het teken van data-ethiek. IP sprak met Februari over de noodzaak van dit thema.

Maxim Februari: 'Het thema data-ethiek is dit jaar ontploft. En dat terwijl de digitalisering al ruim twintig jaar aan de gang is. In die periode hebben we massaal data verzameld en alle kanten opgestuurd. Dat is argeloos gebeurd. In het verleden zijn er wel mensen geweest die waarschuwden voor de maatschappelijke consequenties van deze dataficering, maar ze vonden nauwelijks gehoor. Tot dit jaar. Nu beseft iedereen dat de maatschappij door data ingrijpend aan het veranderen is.'

Grote techbedrijven

'Hoe kunnen we dit oplossen? Laten we allereerst kritisch kijken naar de macht van de grote techbedrijven. Zij hebben enorme hoeveelheden data en maken analyses die diep ingrijpen in de

maatschappij, zonder dat burgers erin worden gekend. Politieke beslissingen komen zo in handen van private partijen. De macht van bedrijven als Google en Facebook is daardoor ondemocratisch, dictatoriaal zelfs. Ze komen dit jaar wel met morele codes, maar dat zijn vooral interne gedragscodes. Geen visies op de morele en politieke veranderingen die ontstaan door sturing met data. En de overheden? Die hebben we nodig om maatschappelijke macht weer als vanouds in te perken en te controleren. Macht moet je onderwerpen aan het recht.'

Morele en ideologische keuzes

'De informatieprofessional houdt zich bezig met informatiestromen in zowel de publieke als de private sector. Hiermee wordt data-ethiek ook een kerntaak voor de mensen in het informatie-

domain. Het onderwerp moet niet langer een "bezemkastsessie" zijn op een conferentie, maar de grondslag van het werk van informatieprofessionals. Zij maken in hun werk morele en ideologische keuzes en de ethiek is een vak dat ze op die keuzes wijst. Wat bewaar je wel en niet? Hoe definieer je data en met wie deel je die? Welke maatschappij wil je ermee realiseren? Je moet je keuzes kunnen verantwoorden.'

Makkelijk oplosbaar

'Gelukkig is de schade nog niet onomkeerbaar. Vergeleken met klimaatschade bijvoorbeeld. Daarbij hebben we echt te lang gewacht om er iets tegen te doen. Een verstandige omgang met data vraagt bovendien niet altijd offers van de burgers, anders dan oplossingen van de klimaatcrisis, en is dus makkelijker te bepleiten. Soms is het zelfs goedkoper, rechtvaardiger en effectiever om data niet te verzamelen en databestanden niet te koppelen. Dan kun je het dus prima laten.'

Hogere versnelling

'Iedereen moet nu wel in een hogere versnelling. Want we hebben te lang gewacht met nadenken over de fundamentele ethische vragen. Nu holt iedereen nog achter incidenten aan. Neem de pers. Pas als er een datalek of een cyberaanval is, laait de belangstelling op. Maar informatieprofessionals moeten snel gaan nadenken over de morele aspecten van hun dagelijkse werk.'

Het gesprek voeren

'Gaat deze IP-special het verschil maken? Kijk, ethiek is niet alleen zeggen wat niet mag. Het is geen rem, het is juist een gaspedaal. Het nodigt uit om na te denken over wat we wél willen. Hoe richten we de samenleving in zodat het allemaal leuk blijft? Daar zijn verschillende opvattingen en zienswijzen over en dus moet je erover in gesprek. Vooral de mensen op de werkvloer, want die maken uiteindelijk het verschil. Het helpt al enorm als het gesprek over de morele keuzes in data en data-analyses deel gaat uitmaken van het reguliere werk. En niet alleen bij de koffiemachine.'

'Het thema
data-ethiek
is dit jaar
ontploft'

**Vincent
M.A. Janssen**
Redacteur van IP en
freelance informatie-
professional

Nieuwsgierig naar de rest?

Bestel gratis
een proefnummer van

IP | vakblad voor
informatieprofessionals

Stuur een mail naar
administratie@informatieprofessional.nl
ovv 'proefnummer'

*
Zolang
de voorraad
strekt